

Posudek vedoucího práce Bc. A. Ščerbaka: *Rétorické a argumentačné konštrukty a ich implementácia v súčasných politických programoch*

FHS UK, Praha 2016

Předkládaný text si klade poněkud široké cíle, ačkoliv ty původní, ještě košatější, jsme se ve spolupráci s diplomantem snažili notně zúžit (nutno také podotknout, že finální verzi textu jsem neměl možnost komentovat). Na jedné straně chce autor představit kritickou teorii argumentace (vyrůstající z tzv. nové rétoriky a pragma-dialektiky a kritické analýzy diskursu) jako specifický obor studií komunikace a následně analyzované koncepty aplikovat v rétorické analýze programů vybraných politických stran. Teorii argumentaci tak autor chápe (alespoň podle zmínek v textu) v důsledku jako kritický nástroj k odhalování falacií, tedy klamavých nebo strukturně chybných forem argumentu. Jak proklamuje v úvodu práce, jeho záměrem je dále ilustrace nesprávných forem argumentace a pojednání o aspektech proponenta v rámci politické rétoriky.

V práci, která si zvolila takové téma, bych tedy očekával, že bude, nebo se alespoň bude snažit, být rétoricky vybroušená ať už z hlediska formální přesnosti vlastní argumentace nebo bude alespoň výmluvnou prezentací zvoleného tématu. To se však autorovi, i přes jeho neoddiskutovatelný zápal, píli a snahu, příliš nepodařilo a výsledný text působí nedotaženě a rozpačitě. Autor v hned začátku textu proti sobě staví matoucím způsobem do opozice teorii argumentace a „nepravdivé argumenty“ (s. 7), jinými slovy často směšuje normativní rozměr diskuse, metajazyk analýzy a rétorickou (řečnickou) praxi. Za hlavní teoretický problém pak považují nedotažené vysvětlení vztahu mezi široce pojatou kritickou diskursivní analýzou a teorií argumentace, kdy čtenář si musí mnohé domýšlet – např. za hlubší analýzu by stálo schéma představené na s. 11, kde autor představuje základní diskursivní regularity politické rétoriky, kde diagnostikuje jakýsi pre-dominantní diskurs, který generuje subdiskursy, nicméně již přesně nevysvětlí jak mezi jednotlivými subdiskursy probíhá překlad, jaká mají specifika vzniku atd. Stejně tak by bylo třeba jasněji říci, co přesně považuje autor za „politické“ (je „politickému“ rozuměno jako diskursivnímu objektu? Je „politické“ stanoveno „pouze“ institucionálně, nebo pod politický diskurs spadá i rozhovor nad pivem nebo lobby za vodu bez chlóru?). Zdá se mi, že nestačí říci, že jedny entity utvářejí jiné, ale je třeba vysvětlit jak se dané diskursy konkrétně utvářejí (má jejich společenská produkce nějaká speciální pravidla? Jaká?). Dalším problémem je, že autor nevysvětlí jednak co přesně považuje za argument (můžeme si dovodit, že následuje

tradici rétoriky presentovanou vágně Perelmanem a reinterepretovanou Waltonem) a především nevysvětlí v jakém vztahu je k výpovědi a co vlastně autor výpovědi rozumí (splývá s „tvrzením“, „řečovým aktem“ nebo zcela opačně - foucaultovsky je základní jednotkou diskursu a nemá se zmíněnými koncepty nic společného?).

Na druhé straně za povedenou část autorových teoretizujících úvah považuji jeho podrobnou analýzu funkce proponenta a dle mého soudu i vhodně zvolený příklad - kdyby stejné úsilí věnoval i přesnější analýze „globálnější“ tématům, práce by působila méně rozporuplným dojmem. Za pozitivní považuji i autorovu orientaci a vysvětlení pragma-dialektických konceptů a jejich následnou aplikaci v analýze zvolených materiálů.

Mnohem přesvědčivěji tak působí, opustí-li autor pole diskursivní analýzy a věnuje se rétorice, kde specifika lokální politické rétoriky definuje v základu jako útok na soupeře obohacený o étos „lokálních“ problémů („našeho světa“) nebo jako modus rétoriky založený na kvaziargumentu *ad hominem*. Této, sice vágní, ale možné hypotézy se měl autor držet a vypustit, sice poutavé, ale pro samotný text zbyteční pasáže z K. Čapka a organičtěji zpracovat Austinovy poznámky, či se ještě lépe obrátit na sémiotiky, kteří s Austinovými již „posunutými“ koncepty pracují v teoreticko-argumentačních koncepcích. Na druhé straně mi přijde chvályhodná snaha nikoliv Austina rekapitulovat, ale i jej „po svém“ vysvětlit. Opět pokud by autor raději držel linií vycházející z Waltonovy analýzy proponenta a vynechal v podstatě zbytečné odbočky k dezinterpretovaným filosofickým koncepcím, práce by působila konzistentněji. Za stejně zbytečné pro celek textu tak považuji autorovy povrchní zmínky týkající se F. de Saussura a R. Barthesa, J. Milla (domnívám se, že lépe by bylo opět pracovat přímo se současnými koncepty denotace a konotace již „přeloženými“ pro potřeby teoretické rétoriky).

Případové analýzy, přes formální a některé obsahové nedostatky (nejednotné fonty, nečíslované/nepopsané tabulky, zjednodušující zacházení s koncepty konotace a denotace) považuji za další klad práce případové studie, kde se autorovi podle mého názoru povedlo některá teoretická východiska aplikovat. Měl se však vyhnout „vizuálním argumentům“ – obrázky někdy používá jako ilustrace analýzy, nicméně vizuální rétorika si žádá své specifické nástroje: obraz totiž ukazuje, nikoliv argumentuje ve standardním slova smyslu a výzkum obrazových sdělení by si žádal buď rozšíření stávajícího teoretického aparátu, nebo vybudování dalšího.

Pokud autor skutečně četl moji disertaci (uvedená v seznamu literatury), měl se vyvarovat planých pseudo-historizujících poznámek o historii dialektiky (s. 20), či alespoň kriticky zhodnotit ty uvedené D. Waltonem.

Práce pak obsahuje poměrně velké množství gramatických (nakolik mohu soudit) a formálních chyb (zmíněné formátování, ale i nejednotný soupis literatury), které by odstranila závěrečná redakce.

Vzhledem k výše uvedenému (autorovi se pouze částečně a s mnohými formálními a obsahovými nedostatky podařilo naplnit záměry diplomové práce) hodnotím známkou 3.

V Praze 19. 9. 2016

Martin Švantner, Ph.D.